

Sivistysvaliokunnalle

Asia: HE 93/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi perusopetuslain ja Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta.

Suomen Vanhempainliitto kiittää lausuntopyynnöstä ja esittää kirjallisena asiantuntijalausuntonaan seuraavaa:

Hallitus esittää perusopetuslakiin ja Helsingin eurooppalaisesta koulusta annettuun lakiin lisättäväksi väliaikaisesti säännökset opetuksen poikkeuksellisesta järjestämisestä. Esityksellä jatkettaisiin poikkeuksellisten opetusjärjestelyiden voimassaoloa lukuvuoden 2021–2022 ajaksi. Suomen Vanhempainliitto pitää hallituksen esitysluonnosta koronatilanteen epävarmuuden vuoksi perusteltuna ja pitää ensiarvoisen tärkeänä, että opetuksen jatkuminen mahdollistetaan tarvittaessa poikkeuksellisin tai erityisin opetusjärjestelyin, jottei yhdenkään lapsen ja nuoren opetus ja koulunkäynti keskeydy koronapandemian vuoksi. Vanhempainliitto pitää esityksen linjauksia lähiopetuksen ensisijaisuudesta tärkeinä. Päätöstä poikkeuksellisista opetusjärjestelyistä ei voida tehdä varmuuden vuoksi, vaan niihin tulee siirtyä vain tartuntatautilanteessa tarkan arvioinnin perusteella.

Haavoittuvassa asemassa olevat lapset – lapsen etu edellä

Esityksessä on huomioitu erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten oikeus saada lähiopetusta myös poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen aikana, mitä Suomen Vanhempainliitto pitää kannatettavana. Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus on haasteellisinta niille oppilaille, jotka lähiopetuksessakin tarvitsevat paljon ohjausta: esikoululaiset, pienet koululaiset, erityistä tukea tarvitsevat oppilaat sekä pidennetyn oppivelvollisuuden ja valmistavan opetuksen oppilaat. Toisaalta korona-ajasta tehdyt tutkimukset osoittavat, että osa erityisen tuen oppilaista on pitänyt etäopetusta hyvänä ja hyötynyt siitä. Tämä on näkynyt myös Vanhempainliiton vanhemmilta keräämässä ja saamassa palautteessa. Osa integroiduista erityisen tuen oppilaista ja heidän vanhemmistaan on kokenut syrjiväksi ja epäoikeudenmukaiseksi tilanteita, joissa erityisen tuen oppilas joutuu jäämään yksin lähiopetukseen muun opetusryhmän siirtyessä etäopetukseen. Suomen Vanhempainliitto toteaa aikaisempien lausuntojensa mukaisesti, että poikkeuksellisiin opetusjärjestelyihin liittyvässä päätöksenteossa tulisi voida huomioida oppilaan yksilölliset tarpeet ja harkita lapsen etua tapaus- ja tilannekohtaisesti yhdessä lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa.

Onko lainsäädäntö edelleenkin riittävän selkeä?

Oppilaita on koronapandemian aikana siirretty etäopetukseen ja määrätty karanteeniin ja eristykseen poikkeuksellisia ja erityisiä opetusjärjestelyitä koskevien lakipykälien perusteella. Lisäksi yksittäiset huoltajat ovat hakeneet lapselle poissaoloa koronaan ja opetusjärjestelyihin liittyvissä haastavissa tilanteissa. Joissakin kunnissa poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen ulkopuolelle kuuluvien lasten vanhempia on kehoitettu hakemaan lapselle vapaata koulusta koronatilanteen pahentuessa ja joillakin alueilla myös pieniä koululaisia ja erityisen tuen oppilaita on siirretty etäopetukseen. Korona-ajan opetusjärjestelyt ovat moninaiset ja edelleen ajoittain sekavat. Vanhempainliitolle on syntynyt käsitys, että lainsäädäntö ei korona-ajan opetusjärjestelyjen osalta ole edelleenkin riittävän selkeä ja/tai sitä ei kaikissa kunnissa ja kouluissa osata käyttää oikein.

Riittävää ja säännöllistä vuorovaikutusta tarvitaan etäopetuksessa

Opetuksen järjestäjän tulee myös etäopetuksen aikana huolehtia siitä, että oppilas saa opetussuunnitelman mukaista opetusta. Etäopetuksen tulee olla opetusta, ei itsenäistä koulutehtävien tekemistä. Riittävä ja säännöllinen vuorovaikutus opettajan ja oppilaiden välillä ja oppilaiden kesken tukee oppimista, motivaatiota ja hyvinvointia. Lukujärjestyksen noudattaminen välitunteineen tuo koulupäivään rytmiä ja helpottaa koulunkäynnin seuraamista kotona. Opettajien tulee olla säännöllisesti oppilaiden ja heidän vanhempiansa tavoitettavissa. Opettajan ja oppilaan välistä vuorovaikutusta tarvitaan myös niissä tilanteissa, joissa yksittäisiä oppilaita on karanteenin tai eristyksen vuoksi pois lähiopetuksesta.

Perusopetuksen maksuttomuudesta pidettävä kiinni

Vanhempainliitto muistuttaa myös perusopetuksen maksuttomuudesta. Edelleen on tärkeä painottaa, että myös poikkeuksellisten opetusjärjestelyiden aikana opetuksessa tarvittavat laitteet, yhteydet ja materiaalit ovat oppilaalle maksuttomia. Opetuksen järjestäjän tehtävä on huolehtia siitä, että jokaiselle lapselle ja nuorelle turvataan riittävät välineet opetukseen osallistumiseen. Opetuksen järjestäjällä on velvollisuus antaa myös muuna kuin lähiopetuksena annettavassa opetuksessa kaikille oppilaille maksuton ateria.

Koronapandemian vaikutuksia seurattava ja kokemuksista opittava

Vanhempainliitto muistuttaa poikkeuksellisten opetusjärjestelyin toteutetun opetuksen säännöllisen seuraamisen tärkeydestä. Määrän lisäksi on tärkeää kerätä tietoa myös poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen laadusta ja niiden vaikutuksista lasten ja nuorten oppimiseen ja hyvinvointiin sekä kodin ja koulun yhteistyöhön. Jo nyt kerätyn seurantatiedon perusteella tiedetään, että oppimis-, hyvinvointi- ja yhteisöllisyysvajetta on syntynyt koronapandemian aikana runsaasti. Vanhempainliitto painottaa, että myös poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen aikana oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuoltopalvelut tulee olla matalalla kynnyksellä saatavilla ja niitä tulee aktiivisesti oppilaille tarjota.

Koronapandemian vaikutuksia tulee seurata niin opetusalan ammattilaisten, lasten ja nuorten kuin vanhempienkin näkökulmasta. Kertynyttä tietoa ja kokemuksia tulee käyttää koulun toiminnan kehittämiseen myös koronan jälkeen.

Suomen Vanhempainliitto ja Förbundet Hem och Skola ovat keränneet Vanhempien Barometri 2021 -kyselyllä koululaisten vanhempien näkemyksiä lapsen koulunkäynnistä ja kodin ja koulun yhteistyöstä koronapandemian aikana ja välittää keskeisimmät tulokset sivistysvaliokunnalle tiedoksi.

Vanhempien Barometri 2021 – peruskoululaisten vanhempien kokemuksia koronapandemian vaikutuksista

Suomen Vanhempainliitto ja Förbundet Hem och Skola kartoittivat Vanhempien Barometri 2021 -kyselyllä peruskoululaisten lasten ja nuorten vanhempien kokemuksia koronapandemian vaikutuksista kuluvan lukuvuoden 2020–2021 opetusjärjestelyihin ja kodin ja koulun yhteistyöhön¹. Kyselyaineisto kerättiin helmi – maaliskuussa 2021 ja siihen vastasi 26 357 vanhempaa.

Vaikka suurin osa Vanhempien Barometri -kyselyn vastanneista vanhemmista oli tyytyväisiä siihen, miten lasten koulunkäynti ja opetusjärjestelyt kuluvana lukuvuonna 2020 – 2021 oli järjestetty, kysely toi esiin myös eroja tilanteissa, joissa yksittäinen lapsi oli pois lähiopetuksesta koronaan liittyvän syyn takia tai koko luokka oli siirretty etäopetukseen. Opettajan henkilökohtainen yhteydenpito lapseen oli vähäisempää yksittäisen lapsen ollessa pois lähiopetuksesta koronaan liittyvän syyn takia kuin tilanteessa, jossa koko luokka oli siirretty etäopetukseen. Vain neljäsosa ala- ja yläkoululaisten vanhemmista sanoi, että lapsi oli voinut seurata

¹ Vanhempien Barometri 2021 <https://vanhempainliitto.fi/2021/05/20/vanhempien-barometri-2021-on-julkaistu/>

opetusta etänä muun luokan ollessa lähiopetuksessa. Koko luokan ollessa etäopetuksessa, alakoululaisten vanhemmista 79 % ja yläkoululaisten vanhemmista 87 % kertoi, että oppitunnit oli järjestetty etänä.

Koulunkäynti korona-aikana kuormittaa vanhempia

Vanhempien Barometri 2021 – kyselyn mukaan 53 % alakoululaisten ja 47 % yläkoululaisten vanhemmista koki, että lapsen koulunkäynti koronapandemian aikana on kuormittanut heitä vanhempana. Alakoululaisten vanhemmista 38 % ja yläkoululaisten vanhemmista 47 % koki, että koulunkäynti koronapandemian aikana on kuormittanut lasta. Korkeasti koulutetut vanhemmat kokivat koulunkäynnin vähemmän kuormittavana kuin alemman koulutustason omaavat vanhemmat. Tukea saavien lasten vanhemmat kokivat lapsen koulunkäynnin kuormittaneen lasta ja heitä vanhempana enemmän kuin ei tukea tarvitsevien lasten vanhemmat.

Perheiden moninaisuus tunnistettava

Etäopiskelun aikana vanhempien tuen merkitys kasvaa, mutta oppilaiden kotoa saama tuki vaihtelee. On tärkeä tunnistaa ja huomioida perheiden moninaisuus. Vanhempien Barometri 2021 -kysely osoitti osaltaan, miten korona-aika koettelee perheitä eri tavoin. Vain osalla vanhemmista on mahdollisuus tehdä etätöitä ja tukea samalla lapsen etäopiskelua kotona. On eri asia tukea lasten opiskelua ja koulunkäyntiä yksilapsisessa perheessä kuin perheessä, jossa lapsia on monta. Lasten koulunkäynnin tukeminen kuormittaa enemmän yksivanhempaisia perheitä kuin perheitä, joissa on kaksi vanhempaa. Osa lapsista tarvitsee enemmän tukea oppimiseen ja koulunkäyntiin niin koulussa kuin kotona. On haastavaa tukea lapsen koulunkäyntiä, jos oma kielitaito ei riitä tai suomalainen koulu on vieras.

Lapsen koulupolun nivelvaiheet huomioitava myös korona-aikana

Vanhempien Barometri 2021 -kysely toi esiin, että korona-aika on ollut erityisen haastavaa viime syksynä (syksyllä 2020) 1. ja 7. luokan aloittaneille oppilaille ja heidän vanhemmilleen. Kouluun tutustumisia ja vanhempainiltoja jouduttiin jättämään pitämättä, jolloin uusi koulu, opettajat ja muut vanhemmat ovat jääneet vieraiksi. Koronapandemian aikana syksyllä 2020 1. tai 7. luokan aloittaneiden lasten, nuorten ja heidän vanhempiensa osallisuuden, vertaisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamiseen ja tukemiseen tulee kiinnittää kouluissa myös tulevana lukuvuonna erityistä huomiota. On tärkeä, että he kiinnittyvät kouluyhteisöön ja kokevat olevansa osa sitä.

Kouluissa tulee huolehtia myös siitä, että tulevat ekaluokkalaiset ja yläkoulua aloittavat vanhempien pääsevät tutustumaan niin kouluun rakennuksena kuin koulun henkilökuntaan ja muihin vanhempiin viimeistään heti ensi lukuvuoden alkaessa. Kouluille on tärkeää viestiä siitä, miten kokoontumisia ja tapaamisia järjestetään turvallisesti. Mikäli yhteistyötä ei päästä rakentamaan heti nivelvaiheessa, on sen kireminen tai rakentaminen myöhemmin haastavaa. Hyvän ja toimivan kodin ja koulun yhteistyön pohja rakennetaan lapsen koulupolun nivelvaiheissa.

Korona-aika ohentanut kodin ja koulun yhteistyötä

Vanhempien Barometri 2021 -kyselyn mukaan viidesosa (20 %) alakoululaisten vanhemmista ja neljäsosa (25 %) yläkoululaisten vanhemmista koki, että kodin ja koulun yhteistyö on lapsen koulussa vähäisempää kuin ennen koronaa. Vanhempainvartteja ja vanhempainiltoja on järjestetty enemmän etä- kuin lähitapaamisina. Vanhempien mukaan noin kolmasosassa (32 %) kouluista vanhempainiltaa ei ollut järjestetty lainkaan. Runsas neljäsosa (27 %) yläkoululaisten vanhemmista ja vajaa 10 % alakoululaisten vanhemmista sanoi, että vanhempainvartteja ei ole pidetty. Vanhempien osallisuus ja mukanaolo koulun arjessa on ollut kuluvaan lukuvuonna vähäistä. Myös vanhempaintoiminta luokassa ja koulussa on ollut vähäistä. Myönteistä on se, että vanhemmat kokivat kouluyhteisöt edelleen turvallisiksi ja suurin osa koki olevansa osallisena lapsensa koulunkäynnissä.

Kodin ja koulun yhteistyön ja yhteisöllisyyden aukkoja paikattava

Koulut ovat oppimisen lisäksi myös yhteisöllisiä paikkoja. Koulu on lapsille ja nuorille tärkeä yhteisö, opettajille koulu on tärkeä työyhteisö ja myös vanhempien täytyy kokea kuuluvansa kouluyhteisöön. Suomen Vanhempainliitto kantaa huolta siitä, että koronatilanteessa monista yhteisöllisyyttä rakentavaista tavoista ja tapahtumista on jouduttu luopumaan. Vanhempien Barometri 2021 -kyselyssä myös vanhemmat toivat esiin, että etävanhempainiltojen toimivuudesta huolimatta lähivanhempainiltojen keskustelua, vuorovaikutusta sekä opettajiin ja toisiin vanhempiin tutustumista kaivataan. Vanhemmat kaipasivat myös koulujen yhteisöllisyyttä ja yhteisiä tapahtumia. Kodin ja koulun yhteistyötä ja yhteisöllisyyden aukkoja tulee paikata. Yhteisiä tapahtumia, kasvokkaisia kohtaamisia ja yhdessä tekemistä tarvitaan. On pidettävä huolta siitä, että kotien kanssa tehtävä yhteistyö tiivistyy uudelleen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaiseksi. Vanhempaintoimintaa tulee käynnistää kouluissa uudelleen.

Helsingissä, 25.5.2021

Suomen Vanhempainliitto ry, Finlands Föräldraförbund rf

Ulla Siimes
Toiminnanjohtaja

Tuija Metso
Erityisasiantuntija